

آلاچق معماری انعطاف پذیر

www.ketab.ir

تألیف:

شہروز جدید مغالو

سرشناسه : جدید مغانلو، شهروز، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور : معماری انعطاف پذیر/تالیف شهروز جدید مغانلو .
مشخصات نشر : تهران: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پژوهشگاه میراث فرهنگی و
گردشگری، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری : ۳۹۰ص:مصور، جدول .

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۱۱-۳

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

یادداشت : عنوان روی جلد: آلاچیق معماری انعطاف پذیر

عنوان روی جلد : آلاچیق معماری انعطاف پذیر

موضوع : آلاچیق ها .

شناسه فزوده : سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری. پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

رده بنیاد کنگره : ۱۳۸۸ م ۴م ج / NAV173

رده بندی ریوی : ۷۲۸/۳۷

پژوهش

آلاچیق معماری انعطاف پذیر

تالیف: شهروز جدید مغانلو

ویرایش: علیرضا ناصری

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

نظارت و اجرا: علیرضا ناصری

صفحه آرای: سمانه واعظی، الهام گودری

چاپ نخست : ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۱۱-۳

قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی : تهران، خیابان مطهری، خیابان لارستان، نبش کوچه افتخاری نیا، شماره ۱۸

تلفن: ۸۸۹۳۴۶۹۲

پست الکترونیکی: ch.publish@yahoo.com

وب سایت: www.ichtobook.ir

فهرست مطالب

صفحات	عنوان
	مقدمه
	پیش‌گفتار
	فصل اول: الایق معماري انعطاف پذیر
۱	الایق معماري انعطاف پذیر
۲	علت به وجود آمدن انعطاف پذیر
۳	سابقه معماري انعطاف پذیر
۴	گونه های معماري انعطاف پذیر
۵	آفریقا
۱۴	آسیای میانه
۲۳	ترکمنچای (ترکمن)
۳۱	منولستان
۳۴	ترکمنستان
۳۹	کومه (ایران)
۴۷	الایق شاهسون مغان (ایران)
۴۹	سیاه چادر
۵۳	کنیا
۵۵	زلاندنو
۵۸	سومالی
۶۲	جمهوری آذربایجان
۶۷	کپرها و بناهای حصیری
۷۵	سیاه چادر قشقای (ایران)
۸۱	تیپهای اصلی سیاه چادر
۸۱	مراکش
۹۵	توران
۹۶	بلوچستان
۹۹	شمال غربی هند
۱۰۰	تبت

فصل دوم: مطالعه فنی و بررسی تکنیک ساخت اشیاء گنجینه کلماکره

۱۱۷

شناخت مجموعه اصطلاحات و شیوه های مختلف زندگی چادرنشینان

فصل سوم: مردم شناسی و جامعه شناسی، ایل و عشایر

۱۲۷

مردم شناسی و جامعه شناسی، ایل و عشایر

۱۲۷

ریشی تاریخی ایل

۱۲۹

طبقه بندی ایل ها

۱۳۰

ساختار ایلی ایران

۱۳۱

ایل قشقای (قای)

۱۳۲

ایل شاهسون

۱۳۳

ایل شاهسون بغدادی

۱۳۴

عشایر ارسباران

۱۳۴

عشایر قارا داغ

۱۳۵

طایفه هایی که به سهند می روند

۱۳۶

ایل افشار

۱۳۶

ایل زنگنه

۱۳۶

ایل چهاردولی

۱۳۷

ایل اینانلو

۱۳۷

ایلات بلوچ

۱۳۸

ایلات سنگسر

فصل چهارم: پیشینه تاریخی ایل شاهسون

۱۳۹

پیشینه تاریخی ایل شاهسون

۱۴۰

موقعیت جغرافیایی اماکن اسکان عشایر شاهسون

۱۴۳

وجه نام گذاری وسابقه تاریخی ایل شاهسون

۱۴۴

آمدن چادرنشینان ترک به آذربایجان

۱۴۵

جمعیت شاه سون

۱۴۶

ساختار اجتماعی و سیاسی ایل شاه سون

۱۴۷

گوپک (دودمان)

موقعیت وسابقه تاریخی دشت مغان

فصل پنجم: شناخت مجموعه اصطلاحات و شیوه های مختلف زندگی چادر نشینان

۱۵۴	شناخت مجموعه اصطلاحات و شیوه های مختلف زندگی چادر نشینان
۱۵۳	شکل کلی ظاهری و استفاده از آلاچیق
۱۵۴	عناصر و اجزاء تشکیل دهنده نمای بیرونی آلاچیق (پوشش)
۱۵۵	تاریخچه نمذ مالی در ایران و جهان
۱۵۷	بافت نمذ
۱۵۹	یانلیق
۱۶۰	بوغازلیق
۱۶۲	قایق
۱۶۴	تابل
۱۶۵	چتن ()

فصل ششم: اجزاء و عناصر تشکیل دهنده سازه ی آلاچیق

۱۶۷	اجزاء و عناصر تشکیل دهنده سازه ی آلاچیق
۱۶۸	چوبوق
۱۷۱	چنبیره
۱۷۴	چوسکی
۱۷۶	باستریق
۱۷۸	یان باغی و دال باغی
۱۸۱	بوغازلیق باغی
۱۸۲	تپنلیگ باغی

فصل هفتم: مکان برپایی آلاچیق

۱۸۳	مکان برپایی آلاچیق
۱۸۴	جهت قرارگیری بنا
۱۸۵	نحوه برپایی آلاچیق
۱۸۹	عوامل موثر در فاصله ی مجاز بناها از یکدیگر
۱۹۰	چیدمان و تزیینات داخلی آلاچیق (طراحی داخلی)
۱۹۲	حمل و نقل معماری انعطاف پذیر (کوچ)
۱۹۳	(کوچ) عشایر شاهسون مغان
۱۹۵	زمان کوچ عشایر ایل شاهسون
۱۹۷	خانواده های کوچنده ایل شاهسون

۱۹۹	اسکان موقت عشایر تحت شرایط مختلف
۲۰۱	کاربرد مصالح در آلاچیق
۲۰۸	مقاومت آلاچیق در برابر سوانح طبیعی و غیرطبیعی
۲۱۰	مقاومت آلاچیق در برابر نیروهای وارده (استاتیک آلاچیق)
۲۱۶	عامل های حفاظتی
۲۱۸	بازشوها
۲۲۰	باتلیق

فصل هشتم: اقلیم و تنظیم شرایط محیطی

۲۲۳	اقلیم و تنظیم شرایط محیطی
۲۲۴	سیستم گرمایشی و سرمایشی
۲۲۷	سیستم تهویه مطبوع
۲۳۱	بادهای مطلوب و نامطلوبی مزاحم
۲۳۴	اصوات مطلوب و مزاحم
۲۳۸	عکس العمل در مقابل آلودگی

فصل نهم: تحلیل پلان های ساختمانی

۲۳۹	تحلیل پلان های بررسی بنا
۲۴۶	تناسب مصالح به کار رفته در آلاچیق
۲۴۸	تناسب انسانی در آلاچیق

فصل دهم: هزینه بهره برداری از آلاچیق شاهسون مغان

۲۴۹	هزینه بهره برداری از آلاچیق شاهسون مغان
۲۵۰	تولید و عرضه ی آلاچیق در گذشته و امروز
۲۵۱	تولید و عرضه ی آلاچیق شاهسون مغان در گذر زمان

فصل یازدهم: تفاوت معماری دیرین عشایر ایران با ساختارهای معماری امروز

۳۰۹	تفاوت معماری دیرین عشایر ایران با ساختارهای معماری امروز
۳۲۱	تفاوت معماری دیرین عشایر ایران با ساختار معماری امروز
۳۲۵	انبیه های خدماتی و نیازهای جانبی بنا
۳۳۱	استفاده از آلاچیق در بسترهای متفاوت
۳۳۳	شکل آلاچیق

۳۳۵	پنج اصل معماری ایرانی در آلاچیق
۳۳۸	مزایای استفاده از آلاچیق به عنوان معماری انعطاف پذیر
۳۳۸	آلاچیق از اولین تکنولوژی در تاریخ بشریت
۳۴۰	اساس استاندارد بین المللی در آلاچیق
۳۴۱	آلاچیق الگوی بی بدیل در سازه های معماری مدرن
۳۴۲	روانشناسی در آلاچیق
۳۴۵	اهمیت آلاچیق در بین احاد (استفاده کننده گان ونظاره گران)
۳۴۶	محققان و پژوهشگرانی که آثاری در خصوص عشایر شاهسون مغان دارند

مقدمه

معماری به معنای سازماندهی آگاهانه فضا و مکان با یک شکل کالبدی ویژه، مخصوص آدمی است. در این چهارچوب معماری کنشی فرهنگی و اندیشگرانه است. معماری همچون رستامد آگاهانه کنشی انسانی همواره در برابر طبیعت برپا داشته می شود و گسترش هرچه بیشتر آن به معنای پسروی واپس نشینی طبیعت است، در این میان پدیده ای چون معماری طبیعت شکل یافته که آرمان آن، آفرینش گونه ای از معماری همخوان و سازگار با طبیعت است.

معماری طبیعت پدیده ای است که در فرایند دگرگونی و دگردیسی، خود به خود طبیعت شکل یافته و به شکل پدیده ای جدا و دور از خواست آدمی، هستی می یابد و بستگی و پیوندی با روش معماری طبیعی که پدیده ای انسانی است، ندارد. پشت پرده طبیعت هیچ نیرو یا پدیده آگاه و اندیشگرانه ای نایستاده است. آلاچیق از ادبیات زندگی کوچ نشینان مورد استفاده آنها واقع گردیده است. و این اصطلاح در لغت به معنی فضایی رویی و دور از ریا و صمیمی می باشد. و در اصطلاح ترکی از دو واژه « آلا » تکه های پوشش (رنگین) و « چغ » حصه تشکیل یافته است.

معماری انعطاف پذیر به عنوان یک هنر بالاتر از جوابگوئی، صرف پاسخگویی به نیازهای عملکردی برنامه یک بنا می باشد. و اصولاً با تمایلات فیزیکی معماری انسان مطابقت دارد. و با طبیعت که شالوده شکل گیری و پایداری آن را به اثبات رسانده است سازگار می نماید. و این نوع هنر جزو هنرهای بنیادی آدمی بر روی کره زمین می باشد، بدین معنی که انسان گاهی راکه انسان در زمینه مسکن برداشته است فعالیت در حوزه (آلاچیق) معماری انعطاف پذیر بوده است.

آلاچیق به دلیل قدرت و مقاومت در برابر ریزش جوی، صوری زیبا و بنای آسان و سریع دارای معماری خاص، منحصر بفرد و مقبولی است. که بررسی و پژوهش در این زمینه می سازد.

فرم آلاچیق که تقریباً به صورت نیم کره است، علاوه بر خواص محیطی و مادی، از نظر روانی نیز ضمن انتقال حس استحکام بر روابط نزدیک و صمیمانه افراد خانواده می یابد. آنها را به خوبی دور هم جمع کرده و زمینه را برای فضایی ایده آل فراهم می آورد. در این فضا نوعی برابری و انسجام بر ارزش های انسانی نیز مشهود است به گونه ای که جزء مهم تر یا پایین تر در داخل این بنا دیده نماند. و بر اساس شکل و فضا، تمام مشخصه های معماری و انسانی در آن عمیق شده است. آلاچیق علاوه بر این از نظر خصوصیات تنظیم شرایط محیطی نیز، که طبق بررسی های این کتاب تقریباً فضایی با کمترین اتلاف انرژی و بیشترین صرفه جویی بوده و از نظر عمر، مقاومت در برابر زلزله، و راحتی بنا و حمل و سبکی از جمله معایب ای استثنایی است.

آلاچیق از قسمت های مختلفی مانند: نم، « namad » چوبوق، « hoboug » چنبره، chanbareg، « چغ، « cheg » اورکن، « ourkan » باستریق، « bastureyg » تپلیک، « tapanleyg » دوغاناغ « douganag » و غیره تشکیل شده است، که نم برای پوشش بام، چوبوق و چنبره به عنوان قسمت های سازه ای، باستریق به عنوان سازه کششی جهت نگهداری سقف، تپلیک برای محافظت چنبره در برابر عوارض جوی و چغ نیز که از نی ساخته می شود حالت پوششی داشته و سقف و دیوارها را می پوشاند.

پیش گفتار:

به عنوان فرزند یکی از سه ایل بزرگ ایران، فردی که در داخل آلاچیق چشم به جهان گشودم و در میان آنها زندگی ایلی و عشایری را تجربه نمودم، بعد از آشنایی کامل با فرهنگ هنر و معماری ایل شاهسون به تحصیل در رشته ی معماری روی آوردم. و با فکر آشناساختن دیگر اقوام و ملل با فرهنگ هنر و معماری بکر ایل شاهسون، تا این که طی سالها تحقیق و پژوهش در زمینه ی بناهای انعطاف پذیر ایران و جهان به اجرای ماکت هایی از گوشه های زندگی این ایل و ایلات سایر کشور ها اهتمام ورزیده و به مقایسه معماری این دسته از انسانها بر روی کره ی زمین پرداختم، با برگزاری نمایشگاه های متعدد در داخل کشور به اطلاعات بیشتری نسبت به معماری انعطاف پذیر رسیدم، و همچنین با برقراری ارتباط با صاحب نظران رشته های معماری عمده، هنر، جامعه شناسی، و... استفاده از اندوخته های ذهنی آنها توانستم اطلاعات ارزشمندی گردآورم، صوت از عزیزان صاحب نظر به محل زندگی خود و ارتباط مستقیم با آنها را در این خصوص برای خود لازم دانستم؛ اتفاقاً با این کار هم کمک شایان توجهی در تدوین مطالب مورد نظرم از سوی آنان مبذول گردید.

تحصیل در رشته ی معماری، نه تنها ای شد، تا کلیه ی مباحثی که در مقولات معماری، زیبا شناسی، فلسفه، هنر، روانشناسی فردی و اجتماعی، جامعه شناسی آموخته بودم در یک مجموعه گرد آوردم، و امید که توانسته باشم ضمن آشنا ساختن پوهان علم و هنر این مرز و بوم، مجموعه ای قابل قبول ارائه نمایم. این کتاب اصولاً به جنبه های بصری و فیزیکی در معماری انعطاف پذیر توجه داشته و به معرفی عناصر تشکیل دهنده ی معماری مدرن و سنتی پر زنده همچنین به بررسی سیستم ها و نظام هایی که کالبد معماری انعطاف پذیر را می سازند توجه می نماید نقش آنها را در سازماندهی بنا بررسی می کند.

هدف این کتاب بالا بردن عمق و دامنه ی دانش طراح معماری انعطاف پذیر است. همچنین مطالعات مقدماتی و راهنمایی علاقه مندان در حوزه ی این موضوع فراهم می شود. در واقع این کتاب نقطه ی آغازینی است که امیدوارم پشتوانه ای جهت ادامه ی تحقیق برای طراحان این مرز و بوم باشد، و کمک نماید تا درک بهتری از تجربیات و هنر این نوع معماری فراهم شود. در پایان از آقایان، دکتر احمد رحیمی، دکتر جابر عناصری، دکتر چیت ساز، دکتر حسین صدیقی، دکتر حاجی زاده، دکتر خوشنویس، دکتر درس خوان، دکتر رضوانفر، دکتر زیر دست، دکتر ستار زاده، دکتر ستاری، دکتر علی حاجی، دکتر فلامکی، دکتر گلابچی، دکتر میکائیل یوسف زاده، دکتر میرسعید موسوی، دکتر نیستانی، دکتر پرویز میرزایی، مهندس آدم نوه سی، مهندس اژدر محمدی دوست، مهندس بختیار لطفی، مهندس پویا یوسف زاده، مهندس جواندوست، مهندس جواد زاده، مهندس جلیل جباری، مهندس حسینیعلی صادقی مغانلو، مهندس دانیالی، مهندس دباغ عبدالهی، مهندس شکبیا، مهندس رستم نژاد، مهندس کریم زینتی، مهندس فلسفی، مهندس فاروقی، مهندس علی رضا بهزادی، مهندس علی جدید مغانلو، مهندس مسعود علویان صدر، مهندس محمد قربانی، مهندس ناصر مهدوی، مهندس مسعود سجادی، مهندس وحید تقوی، آقای پرویز شه میری، آقای قاسم پور ایمان، آقای هاشم آل محمد، خانم دکتر سحر طوفان، خانم مهندس الناز حبیبی، خانم مهندس